

בארה של תורה

עלון תורני לפרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן מח"ם רינונה של תורה

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאכרבים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 175 תמוז ה' תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת פנינה בת שרה כהן ע"ה ע"י בנה ר' מאיר כהן הי"ו

פרשת מטות

מדוע רוב גברים לגהינום ורוב נשים לגן עדן ?

"ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר את נדרה אשר עליה" (ל, ט)

יש להתבונן בטעם הדבר שנתנה התורה רשות וכח לבעל להפר את נדרי אשתו. ולגבי אב שמפר נדרי בתו, העיר מרן הגאון רבי חיים קניבסקי (טעמא דקרא) מדוע לא ניתנה לו רשות להפר נדרי בנו. וביאר שכיון שהאב רשאי למכור את בתו ולקדשה, הרי שכשנודרת נחלשים כוחותיה ומפסידה לו דמים, ועוד שאף אדם לא ירצה לשאת אשה נדרנית, ולכן אמרה התורה שאב מפר נדרי בתו, אך בבנו לא שייך טעם זה ולכך אין אביו מפר את נדריו.

וביאר שהן הן הדברים לגבי נדרי עינוי נפש של אשה, שכיון שנדרים אלו מחלישים את כוחה, גורם הדבר הפסד לבעל, כי על האשה מוטל להיות "עזר כנגדו" ולסייע לבעל במלאכות הבית ובגידול הבנים, ובפרט להיות לו סעד וסמך כדי שיוכל להתעלות בלימוד ולהיות שקוע בתורה, ולכן העניקה לו התורה רשות להפר נדרים אלו.

ומכאן נלמד עד כמה רואה התורה חשיבות בתמיכתה ובסיועה של האשה ללימודו של בעלה, עד שניתנה לו רשות להפר את נדריה המונעים ממנה סיוע זה. כי אי אפשר ולא שייך כלל ועיקר שאדם יהיה תלמיד חכם ללא שעומדת מאחוריו אשה המקדישה את חייה לתורת בעלה.

ב. ועל כך נאמר בקהלת (ו, כח) "עוד ביקשה נפשי ולא מצאתי, אדם אחד מאלף מצאתי, ואשה בכל אלה לא מצאתי", ופירש"י "בנוהג שבעולם אלף נכנסים למקרא אין יוצאים מהם להצליח שראויים למשנה אלא מאה, ואותם מאה שנכנסו למשנה אין יוצאים מהם לגמרא אלא עשרה, ואותם עשרה שנכנסים לגמרא אין מצליח מהם אלא אחד להוראה, הרי אחד מאלף". ולכאורה לפי פירוש זה כיצד יתבאר סיום הפסוק "ואשה בכל אלה לא מצאתי"?

ומצאנו בזה בתורת הכתב סופר (בתשובה או"ח סי' כ') פירוש המהדהד בקול רעש גדול, והוא יסוד היסודות להקמת בית של תורה. כי באמת כל אותם האלף היו ראויים להיות מורי הוראה בישראל, ומי שמסתכל במבט שטחי יכול לתת כמה וכמה נימוקים וסיבות בטעם הדבר שכל התשע מאות תשעים ותשע לא נעשו מורי הוראה, אך בא שלמה המלך החכם מכל אדם אשר ידע להתבונן בעומקן של דברים וגילה לנו שלכל אלו יש מכנה אחד משותף שגרם להם שלא להיות מורי הוראה, והוא "ואשה בכל אלה לא מצאתי"! שלא היתה לאף אחד מהם אשה שתדחוף אותו ושתהיה מוכנה להקריב ולהתמסר עבורו כדי שיתעלה בתורה, ואותו היחיד שכן זכה לכך יוצא מורה הוראה, אין זה משום שהוא גאון ומוכשר מכולם, אלא שהוא היחיד שזכה לאשה גדולה שעשתה הכל כדי שיצליח בתורה, ואם האשה גדולה וראי שבעלה יהיה אדם גדול.

ג. ואמנם בדורות האחרונים היו תקופות שבנות לא חפצו להתחתן עם בן תורה, אך עתה איכשר דרא ורבות בנות אשר כל חפצן ומגמתן להקים בית של תורה עם בן תורה. ברם המציאות מוכיחה שלא כל מה שרוד ומקסים בתאוריה מתממש ומתבצע למעשה. וכפי שנוהגים העולם לומר בהלצה, שבתחילה רוצה האשה חתן למדן כר' חיים מברייסק, וכשמגיעה לתקופת השידוכין רוצה משהו שיהיה "ר' חיים נאה", ולאחר החתונה רוצה כבר "ר' חיים עוזר"... שיעזור ויסייע לה בעניני הבית.

הסנדלר מנובהרדוק אמר "אם לא גמרתם את הבנין, לעולם כבר לא תגמרו" ואז פרצה השואה

"ככל היוצא מפיו יעשה" (ל, ג)

כתב מרן החיד"א בספר חומת אנך "יש לרמוז שאם האדם ישמור לשונו מלדבר שום דיבור אסור ויהיה נשמר מדברים בטלים ויקדש פיו אז כל אשר יבקש מה' ישמע תפלתו. וזהו שנאמר לא יחל דברו, לא יעשה דברו חולין, שלא ידבר דברים בטלים, וכל שכן דברים האסורים, אזי ככל היוצא מפיו יעשה ה' וישמע תפלתו, ולא עוד אלא אפילו בלי תפילה כל אשר יאמר יתקיים!".

ולכן מצאנו שגם אנשים שלא היו גדולים בתורה היה כח בפייהם וכל אשר אמרו התקיים מחמת שקידשו את פיהם ולשוונם. וסיפר מרן הגאון רבי חיים קניבסקי בשם אביו בעל הקהילות יעקב (דרך שיחה עם הנד"), שכאשר בנו את בנין ישיבת נובהרדוק בפנינסק היו באים מדי שנה לסנדלר שם כדי לבקש תרומה, סנדלר זה היה אדם פשוט אך נודע בזהירותו הרבה בשמירת הלשון והפה מדברים אסורים ובטלים. ופעם אחת כשבאו אליו אמר להם "אם לא גמרתם את הבנין, לעולם כבר לא תגמרו", וכך היה שלפני שגמרו את הבנין פרצה מלחמת העולם והשואה ולא סיימו את מלאכת הבניה.

ב. ועל אחת כמה וכמה כשמדובר בגדולי תורה, שלקדושת פיהם מצטרפת גדולתם בתורה, כך שכל דבר היוצא מפיהם אינו שב ריקם ומתקיים במלואו, אלא שדרכם לכסות ולהסתיר את כל המופתים שפעלו בכח פיהם.

ומעשה באשה עגונה שבעלה נעלם ולא ידעה האם הוא חי או שמא השתמד חי", ובאה אל הבית הלוי, ואמר לה מה רצונך ממני, וכי יש בכוחי לעזור לך? אמרה לו האשה, רבי רק תאמר לי אם הוא חי. ענה לה: הוא חי. שוב שאלה: רק תאמר לי אם הוא השתמד. ענה לה: לא. ושוב שאלה: רק תאמר לי האם יחזור. ענה לה: יחזור.

לאחר זמן אכן חזר הבעל חי בריא ושלם, וכל בני העיר התפעלו מהמופת הגדול של הבית הלוי. ואמר להם הרב: דעו לכם שאין זה מופת כלל, כי מה שאמרתי שבעל חי הוא משום חוקת חיים, ומה שאמרתי שלא השתמד הוא משום חוקת כשרות, ומה שאמרתי שישוב, כי אם הוא חי וכשר מדוע שלא יחזור...

ומעשה בהגאון הרידב"ז רבי יעקב דוד בן זאב וילובסקי שנסע ברכבת ובא אליו יהודי והתחנן על אשתו שהיא עומדת ללדת וכבר התחילו צירים וכעת היא ברכבת באמצע הדרך וביקש בכל מאודו שהרב יתפלל ויברך ויציל את רעייתו. אך הרידב"ז אמר לו, מה אני כבר יכול לעזור לך. המשיך האישה להתחנן על נפשו ואז אמר לו הרידב"ז, תאמר שבע פעמים מזמור "יושב בסתר" הפוך.

והנה מיד אחר כך בא היהודי והודה לרידב"ז שאכן פסקו הצירים. וכאשר נשאל הרידב"ז מנין לו סגולה זו, השיב שידוע שיש סגולה לאשה שמקשה לילד לומר שבע פעמים יושב בסתר, וכיון שאצל המקשה לילד נפתח ויוצא הולד על ידי שאומרים "יושב בסתר" ישר, ממילא על ידי שאומרים אותו הפוך נעצר ונסגר ומתעכב הולד!... (דרך שיחה, שם).

אסתר בת מוזל פרץ ע"ה
סעדיה בן חממה טוילי ז"ל
אלכסנדר בן פנינה ז"ל ע"י שטראוס

מאיר בן עליה ז"ל ע"י מור יוסף
אשר בן שרה כהן ז"ל
פרץ בן מסעודה עטיה ז"ל ע"י תפארת

לעי"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן שאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרח ע"ה

כל האיברים תלויים בלב, ובמי תלוי הלב ?

בחשבון הבנק...

יוגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו" (לב, טז)

פירש"י "חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה לא כן עשו, העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם". והנה בניו ובנותיו הם הדבר היקר והחשוב ביותר לאדם, ואף על פי כן גילתה לנו כאן התורה שאם האדם לא מרסן את עצמו יכול הוא להגיע למצב שהממון חשוב בעיניו יותר מבניו ובנותיו. וגם אם לא אגיד למצב כזה הרי שעל כל פנים משפיע הממון על מצב רוחו והליכותיו. ולא לחינם דרשו חז"ל (פסחים ק"ט, א) "ואת כל היקום אשר ברגליהם, זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו", כי הרגלים מסמלות עמידה ויציבות, וכשיש לאדם ממון הינו מרגיש בטוח ויציב, אך כשנחסר ממונו לבו בל עמו ודאגה אופפת אותו. ויסוד זה הוא חוק בנפש האדם המשפיע אף על הגדולים ביותר, וכמסופר בירושלמי (תרומות פ"ח הל' ד') על רבי יוחנן שהיה הולך לבית המדרש ובאו שודדים ושדדו את ממונו. וכשכנס לבית המדרש היה ריש לקיש שואל ממנו דבר הלכה ולא השיב לו, וחזר ושאלו ולא השיב. אמר לו ריש לקיש, מדוע שרוי אתה בצער כל כך. אמר לו ר' יוחנן, כל האיברים תלויים בלב והלב תלוי בכיסו! וסיפר לו שגולו את ממונו ולכן דואג ומצטער ואין לבו עמו. ולבסוף הלך ריש לקיש ואיים על השודדים עד שהחזירו את כל הממון, ושב רבי יוחנן ופשט את כל ספיקותיו של ריש לקיש. ולכאורה הרי ר' יוחנן בו כל חייו לכסף ולזהב, ומכר את כל שדותיו וכרמיו ולא שייר מהם מאומה כדי שיוכל ללמוד תורה, עד שבפטריתו אמרו "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה בוח יבחו לו" (ויק"ר ל, א). וביותר קשה, שכן ידוע שעשרת בני ר' יוחנן מתו ולמרות זאת היתה אמונתו בה' איתנה עד שהיה מנחם אבלים ומראה להם את העצם של בנו העשירי שנפל לתוך סיר ענק ומת (ברכות ה, ב). ומדוע אם כן מנע ממנו חסרון ממונו את יישוב הדעת הנדרש ללימוד. אלא, שזהו יסוד בנפש האדם, וכפי שגילה הכתוב את אוחינו, שהממון מעמיד את האדם על הרגלים, וחסרונו עלול לגרום לבלבול ואי יציבות גם לאדם הגדול ביותר שכבר התגבר והוכיח שהוא מחוסן מפני הכל. וכן לאידך גיסא מציינו שהממון מרחיב דעתו של אדם ואפילו הגדול ביותר, שכן כתב רבי חיים בנבנישתי בכנסת הגדולה (הגהות בית יוסף י"ד סי' רמ"ו) בשם מהרי"ל, "אמרו על רבינו תם, שכשהיה רוצה ללמוד תמצית ההלכה היה נותן לפניו תל של זהובים לשמוח בהן, ונתרחב לבו ולמד בכח". ולכאורה הרי מדובר כאן ברבינו תם שהיה גדול בעלי התוס' [כעדות הריב"ש (שו"ת סי' שצ"ד) והתשב"ץ (ח"ג סי' רמ"ו)], ושכתב עליו הרש"ל (שו"ת סי' לו') שאם ח"ו היתה תורה משתכחת מישראל היה מחזירה בפלפולו, ואם כן לשם מה נוקק לאותם זהובים? אלא שמונה כאן היסוד הנ"ל שאדם הוא אדם וחוק הוא בנפשו מטבע בריאתו שהממון מרחיב דעתו, ורבינו תם שידע זאת השתמש בחוק הנפש הזה ככלי עזר להרחבת הדעת והשמחה. [וכן מסופר על היעב"ץ ועל הישועות יעקב שבעת לימודים היו מחויקים בידיהם מטבעות זהב ומשתעשעים בהם]. ויש לציין שסגולת הזהב שבכוחה לשמח את הנפש מובאת גם כן בהגהות שלטי הגבורים (על המרדכי שבת סי' שמ"ט), וזו לשונו "הטבעת שנהגו הנשים לצאת בה בשבת וגם מקצת אנשים, תמה אני מאין יצא זה. ואמר לי מהר"ר רבי דוד כי מוצאין טענה ואומרים כי הוא כמו קמיע מומחה, שהזהב טוב לרפואה שהוא משמח". ומכאן שהיו אנשים נושאים תכשיטי זהב כדי לשמח נפשם ולהסיר את העצבות, כי זהו טבע אדם שזהב וממון משמחים אותו.

והמציאות היא שכן תורה שרעייתו אינה מעודדת אותו ותומכת בו הוא כעוף בלי כנפים, ומעטים סיכויו להתרומם ולהתעלות בלימודו. ולמעשה זוהי הדרך לעליה בתורה ואין בלתי, וכמוכח מכך שכל גדולי דורנו היו כאלו שזכו לנשים גדולות שעמדו מאחוריהם. ואין זה מוריד כי הוא זה מגודל גאוונותם ועוצם שקידתם, אך כל זה לא היה עומד להם לולא אותן נשים שהקריבו את חייהן כדי שהבעל יתמיד בלימודו. כך היה אצל מרן רבינו עובדיה יוסף ומרן רבי יוסף שלום אלישיב ולהבדל"ח אצל מרן רבי חיים קניבסקי, שהמכנה המשותף ביניהם וכן בין גדולים רבים אחרים, הוא ה"עזר כנגדו" שהיתה לצידם כל השנים ובזכותן צמחו ונעשו למאורי הדור. ללמדך שההצלחה בתורה כרוכה בעמל ויועז הן מצד הבעל והן מצד רעייתו, ושכרם הרבה מאד.

ויסוד זה מפורש בזוהר הקד' (פר' שמיני עמ' לח) אודות גדולי האומה, ואמרו שם שאהרן קיבל את הכח לעשות חסד מאשתו אלישבע בת עמינדב, ודוד המלך קיבל את כח הגבורה לנצח במלחמות מאשתו בת שבע, וכן כל שאר צדיקי הדורות קיבלו את כוחם מנשותיהן, כי יש בכח האשה להרוס ולרכא את הכוחות הכבירים הטמונים בבעלה, ויש בכוחה להצמיח ולסייע לו בבנין אישיותו, והבחירה בידיה, וזהו מבחנה.

ד. הכתב סופר הוסיף, שמה שאמרו חז"ל (יבמות סג, א) "זכה- עוזרתו" אין הכוונה לעניני עולם הזה, כי לא העניק הקב"ה לאדם את מתנת האשה לעזר להנאות העולם הזה, אלא שעל ידי שטורחת בצרכי הבית יכול הבעל לישוב באהלה של תורה ולהגיע לתכלית האמיתית. אבל אם לא נחא לה בזה אלא רוצה שתהיה יושבת בקתדרה והוא ילך בחוצות ולמרחקים להביא טרף לביתו, וצווחת עליו תמיד "הב הב", לאיש כזה אי אפשר שיעסוק בתורה בעיון ושתהיה תורתו אומנותו.

ולאור זאת ביאר באופן נפלא את מטבע לשון חז"ל (קידושין כט, ב) "ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה". כי הנה פירש האבן עזרא (דברים כד, ו) "לא יחבול ריחים ורכב", ש"ריחיים" היא האבן התחתונה העומדת וקבועה במקומה, ו"רכב" הוא האבן העליונה שמסתובבת וטוחנת. והנה אם זכה הבעל הרי שרעייתו נוטלת על עצמה את עול הפרנסה וסובלתו כדי שיוכל להתעלות בלימוד, ואם כן היא בבחינת "רכב" המסתובב וטוחן חישים, שהולכת וטורחת בפרנסת הבית. אך יש שלא זכה לאשה כזו, אלא למי שרוצה להיות "כריחיים" ושבעלה יהיה ה"רכב" שמסתובב והולך ומביא פרנסה, ועל אשה כזו אמרו "ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה?", שכיון שמוטל עליו לשאת אשה זו שהיא בבחינת ריחיים על כתפיו וצוארו, בודאי שלא יוכל להצליח בתורה. ונודגיש שאין כונת הדברים לעודד יציאת נשים לעבודה, וכל אחד ינהג בזה כהוראת רבותיו. אלא שלפעמים אין התנגדות האשה נובעת מאידאולוגיה של צניעות אלא ממניעים אחרים ובהשפעת הסביבה, למרות שיש ביכולתה ובכוחה לסייע לבעל ולתרום בכך ללימודו, ודי בזה למבין...]. ה. צא ולמד מדברי החיד"א (ראש דוד פר' משפטים), שאשה שממלאת את תפקידה במשירות שכרה רב וגדול משל בעלה, ומקבלת שכר כאילו למד הבעל תורה לשמה שזוהי דרגה גבוהה מאוד בלימוד, למרות שבעלה עדיין לא הגיע לדרגה זו. וכן אם היא שלחה את בעלה ללמוד תורה ובפרט אם עודדה אותו לכך, אף שהוא התבטל ולא למד כראוי, תקבל היא שכר מושלם כאילו למד היטב, כי מצידה עשתה את כל שצריך ונדרש כדי שהוא ילמד ובכך מילאה את תפקידה.

ולאור זאת נבין היטב את דברי החיד"א בברכי יוסף (סי' רפ"ד) שאם יש שני אבלים, אחד על אב ואחד על אם, האבל על אביו קודם לעלית מפטיר ולהיות חזן, וזאת משום שרוב גברים לגהינום ורוב נשים לגן עדן, כי עוון ביטול תורה קשה מנשוא, ועליו תובעים את האדם בתחילת דינו, ומי הגבר אשר יכול להעיד בנפשו שלא ביטל תורה וניצל את האל רגעיו ללימוד, אך הנשים שלא נצטוו על ביטול תורה, ועשו את הכל כדי שבעליהן יוכלו ללמוד תורה, מובטח לרובן גן עדן, ודינן קל יותר. ולכן הדחיפות רבה יותר לומר קדיש ולהתפלל על אב מאשר על אם, כי האב זקוק לסייע רב בדין הקשה על ביטול תורה.

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-2-48-1-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

תן ידך היום למורי ההוראה של מחז"ל בשלושת הכוללים שבמוסדותינו לומדים עשרות אברכים השוקדים על תלמודם מזה שנים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ועברו בהצטיינות רבה את מכהני ההסמכה שע"י הרבנות הראשית, ורבים מהם כבר משמשים בפועל כמורי הוראה ורבני קהילות. בידך להיות שותף בתורתם, וליטול חלק בזכויות הנשגבות של תלמודם, ולהעמיד כמו ידך את מורי ההוראה של הדור הבא !

ניתן לחתום על הסכם יששכר וזבולון עם אברך תלמיד חכם שיקדיש לימודו להצלתהך ולרפואה וברכה לך ולבני ביתך, ולעילוי נשמת יקרתי.

לפרטים, משרד: מרגולין 12 ת.ד. 15034 רחובות, טל' 08-9452903, פקס 08-9452903-153. ח"ן דואר 8795528, ח"ן פאנ"י 014680 כניס 174, מייל dar.tora613@gmail.com. המוסד מוכר לצרכי מס לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה.

לע"נ אברהם בן פרידה ז"ל ע"י המאוו"י ♦ הרב יוסף חיים בן מרים זרזק ז"ל ♦ אליעזר בן מייכאל ליפמן ז"ל ע"י ידוואב ♦ אמיר רחמים בן שרה ז"ל ע"י ישראל

עזרא בן טלה אליאסי ז"ל
שולמית בת מוזלי שרעבי ע"ה
חנה בת שלמה שרעבי ע"ה

שמחה בת שרה אליאס ז"ל
יעקב בן ריקה בן סימון ז"ל
ישראל בן חיים קעטבי ז"ל

סופיה לוי בת אברהם ע"ה
בלומה בת עבי אלימלך ע"ה ע"י שפילמן
אורה עישה בת ביחה פריחה ע"ה